

novo gledališče, iz katerega vrednoti in presoja današnje družbeno stanje skozi povojni razvoj, z rezultati, ki bi jih lahko označili kot: »požvižganje na avtoritete [ni težko jim dokazati (znanstvenikom), da nobena dlaka (pod drobnogledom) ni bila kaj prida] veliki otroci se venomer samo igrajo in ne začnejo zares misliti ter zares delati, zakaj bi se torej, pravijo mladi, po nemarnem trpili z nekakšnim spoštovanjem...« (str. 34—37). To gledišče vpliva na Černjakovo odločitev na koncu teksta, ob stavki v čistilnici, da ne bo sodeloval in s tem podprl sodelavce: »Ne, Černjak ni več maral misliti na čistilnico. In ko se je vrnil k peči, sta se tudi pomočnika že menila o dekletih in sobotnem plesu. Stavka malega obraza, ki je bila zanj domala že osem ur enako tiha, ni bila več zanimiva.« (str. 107)

V proznem tekstu Marjana Kolarja, ki z aditivno tehniko omogoča bralcu vstop v sicer redko uporabljeno tematiko pisanja, zlasti v sodobnosti — poklic v železarni — gre za sinkretizem družbene kritike z že skoraj didaktičnimi rezultati (v tekstu je veliko število moralističnih, poučnih stavkov, ki že veljajo kot življenjska pravila), moralno-etične kritike in socialne kritike. Agnosticizem, ki gradi in oblikuje osrednji literarni lik — Černjaka, ni izveden radikalno. Spoznanja so možna in celo nujna (»najbolje je Marx v eni roki in elektronski računalnik v drugi«), so v Kolarjevem tekstu temeljni literarni princip. Ta princip vodi v akcijo ali pa stran od nje, vendar gre tu vedno za razkritost in samoumevnost prve ali druge možnosti. Skozi spoznanja, ki jih literarni lik Černjak razvija skozi ves tekst, se logičnost izteče v zaključno junakovo pasivnost, ki ne preseneča. Kljub temu da pisatelj svojega junaka zagovarja kot predstavnika delavstva na dnu družbene lestvice, mu daje tiste njemu lastne razsežnosti, ki mu dovoljujejo znotraj strukture de-

lavstva odločati se za sebi primeren in sebi ustrezen način delovanja. S konstitutivnimi elementi, ki literarni lik Černjaka prikazujejo z različnih gledišč (odnos do družine, sodelavcev, žensk, družbe, sebe, dela...), so sicer njegovi problemi polivalentni, vendar pa ostaja v tekstu samo en tak literarni lik. Drugi liki niso zasnovani kot samostojne literarne kreacije z imanentno problematiko, ki bi privedla do peripetij, izrazitega dogajanja, fabulistike... V teh prizadevanjih je Marjan Kolar preskromen.

M. Zlobec

ZMAGA GLOGOVAC, TESNOBA

Prozni prvenec Zmage Glogovac, *Tesnoba* s prologom, epilogom in zapiski med njima* je prepis Natašinega dnevnika v prvi osebi. Zapiski obsegajo časovno obdobje nekaj let: od Natašinih srednješolskih let do študentskih, ki jih pretrga smrt v prometni nesreči. Prolog v nekaj vrsticah sporoča o Zapiskih, ki jih je avtorica našla med »kupom papirjev, skript in knjig«. Epilog sporoča o Natašini nesreči. Njena smrt povzroči iskanje zvezka, dnevnika, skozi katerega bomo kot bralci spremljali ženski literarni lik. Epilog prehaja v prolog in oba uokvirjata zapiske (ti imajo samostojne kratke naslove), tako da je pripovedovanje v prvi osebi samo prepis osebnih izpovedi samostojnega ženskega literarnega lika, kar avtorico osvobaja: postane navidezno neudeležena v pripovedi; avtorica scenira prolog in epilog, imanentni notranji tekst je samostojen, kar pomeni, da se avtorica od njega distancira, čeprav je pisan v prvi osebi. Vprašanje je, koliko lahko bralec tej distanci verjame. Uokvirjenost med prolog in epilog hoče to di-

* Zmaga Glogovac, *Tesnoba*. (Založila DZS 1972, opremila Nadja Furlan, str. 176)

stanco ohraniti, saj je Nataša avtoričina sestra, kar pomeni, da se avtorica sploh ne vede kot avtorica, ampak kot prenosnica tujega sporočila.

V zapiskih sporoča Nataša o svoji družini: ločena mati živi že vrsto let s poročenim ljubimcem (njegova žena je noseča) in hčerkama. Starša sta se po vojni ločila, ker je bil oče ženskar. Z ljubimcem je mati načrtovala skupno življenje, a razvezal se ni. Nataša živi pri babici, hodi v srednjo šolo, doživi prvi ples, prvo ljubezen, v počitnicah je vzgojiteljica v predšolski koloniji. Umre ji mama, maturira, vpiše se na fakulteto, umre ji babica, živi sama ob študentu Vidu, babičinem podnajemniku. Seznan se z Acem, absolventom medicine. On diplomira, poroči se, ona rodi Tadeja. Zakonska zveza se razdere in Nataša se ponovno sreča s prvo ljubeznijo, Majem. Toda on je srečno poročen in oče dveh otrok.

Priznati moramo, da so zapiski zelo zgoščeni in problematika razsežna. Kot bralci spremljamo ženski literarni lik v njenem intimnem stiku z življenjem: s starši (z očetom skoraj ne), babico, Majem, Vidom, Acem...

Nataša je izrazito protisloven lik. V pripovedi zori Nataša iz dijakinje v razočarano zakonsko ženo, vendar se razvije samo fabulativno, ne pa kot literarni lik. Nataša se kot literarni lik ne spreminja, ne zori sočasno s pripovedovano fabulo, kar je presenetljivo, saj gre za dnevniške zapiske, nastajajoče skozi obdobje približno petih let. Še več: ponovno srečanje s prvo ljubeznijo, Majem, na koncu teksta, samo potrjuje Natašino vnaprejšnjo zasnovo življenja. »Kaj je hotel Vid s tem povedati? Da se bova z Majem še srečala? Poznam Vidovo načelo, da nobena stvar ne more ostati nedokončana. Vse zahteva uvod, jedro in sklep. Tudi življenja, tudi srečanja, vse se mora skleniti v svojem krogu.« (str. 57). Natašino življenje se sklene z ljubezenskim srečanjem in smrtjo, z Majem,

edino resnično ljubeznijo tako kot spretni bralec že predvideva. To pa pomeni tudi vnaprejšnjo zasnovo teksta, ki bralca ne more prepričati, saj ni izrazitih stilnih in motivnih prehodov, ki bi poleg po zasnovi zanimive fabule ustvarili tudi njej ustrezen literarni lik, z razvojem osebnosti, ki bi prešel prisluškovanje svojim čustvom in drobnim opisom številnih podrobnosti.

Zanimivo je, da v tekstu Natašina sestra nima nobene vloge, ki bi fabulo pripeljala do konca. Nataša jo sicer nekajkrat omenja, a to je tudi vse. Potemtakem se nam vsiljuje domneva, da je distanca med pripovedujočo in pripovedovano osebo navidezna oziroma je sploh ni. Gre le za ponesrečeno izbran način uokvirjanja, zlasti ker je metodološko že zastarel in bralca težko prepriča.

M. Zlobec

SLAVKO PREGL, NOVA ZGODOVINA*

Zbirka triindvajsetih satiričnih črtic, razdeljenih v tri oddelke: reakcionarna zgodovina, ker se še vmešavajo bogovi (zgodovina, iz katere ste se do danes napačno učili) zgodovina nedoločljive starosti, ki je tuja našemu razvoju, pod skupnim naslovom Nova zgodovina temelji na že znanih mitoloških osebah in najznačilnejših dogodkih, po katerih so te splošno znane (Ikar, Sizif, Prometej, Orfej...), zgodovinskih osebah in dogodkih (Diogen, Heraklit, maratonski tek, Tantal, Miron, Aleksander Veliki, Gordij, Hanibal, Cezar, Rihard III., Ludvik XIV...), medtem ko so zadnje tri črtice brez predloge prve ali druge vrste.

Predloge, dovolj znane poprečnemu bralcu, ostajajo fabulativno nespreme-

* Slavko Pregl, Nova zgodovina (Mladinska knjiga, Pota mladih, Ljubljana 1972, ilustriral in opremil Andrej Habič).